

תלות והזדקקות: ההזדמנות הרוחנית שהמשבר מעניק לנו

וורן באפט הוא האיש השלישי בעושרו בעולם. הונו האישי נאמד ביותר משמונים מיליארד דולר ומדי שנה מוכרים במיליוני דולרים את הזכות לארוחת צוהריים אתו, בה אפשר לקבל עצה טובה בעסקים או בכל דבר אחר. בפעם האחרונה נמכרה הארוחה הזו ב-4.6 מיליון דולר.

באפט הקים חברת אחזקות בשם "ברקשייר האתווי" שקונה מניות של חברות או חברות שלמות ומחזיקה את האחזקות הללו עד שערך החברה עולה ואז מוכרת אותן ברווח משמעותי. החברה שלו שווה כיום 250 מיליארד דולר. פי שתיים מהתקציב השנתי של מדינת ישראל...

פעם שאלו אותו מה הסוד שלו? איך הפך לאדם שנחשב בעל מגע ידי זהב? הוא ענה שהוא פועל נגד כיוון השוק: כאשר ערך חברה עולה וכולם רצים כמו עדר לקנות את המניות שלה – הוא מוכר את המניות, וכאשר חברה קורסת וכולם זורקים את הסחורה לשוק – דווקא אז רוכש את המניות שלה... באפט הפך למיליארדר עולמי בזכות תקופות המשבר, אז הוא עושה את ההון האמיתי שלו.

מסר דומה, להבדיל אלפי הבדלות, קיבלנו מאדם דגול שעבר חיים של גבורה וייסורים. האדמו"ר הקודם מליובאוויטש, רבי יוסף יצחק, ניהל מלחמת יחיד כנגד השלטון הקומוניסטי האימתני בשנות הרדיפה של סטאלין ימ"ש, והוביל מחתרת שנאבקה לקיים את החיים היהודיים בברית המועצות. לפני 83 שנים נאסר הרבי והוצא נגדו גזר דין מוות בירייה. במשך קרוב לחודש היה הרבי עצור בתנאים קשים ובסופו של דבר, שוחרר וגורש מרוסיה.

במכתב שכתב שנים מאוחר יותר, כותב הרבי דבר מבהיל ומדהים: ימי הצמיחה וההתפתחות בחיי של אדם הם דווקא אלו שהוא שרוי בתוך סיר לחץ של רדיפות ומאבקים. האדם הוא יצור כזה שצומח דווקא כשהכול הולך נגדו.

1. אגרות הר"י"צ חלק יז, אייר תרצד: מלבד מצב כישרונותיו של האדם - אם רגילים ובינונים או מאירים ונפלאים, וכן טבעו אם ביישן ועצב או עליז וצוהל - מלבד זאת ההשגחה העליונה מזמנת לו תקופות מיוחדות אשר לפעמים משנים טבע האדם ומפתחים כישרונותיו להעמידו על גובה מיוחד, להסתכל בתכלית חיי האדם על פני האדמה.

התקופה היותר חזקה בפעולתה על מהלך נפשו והתפתחותו כישרונותיו, היא זו העשירה בעיניי וייסורים בעד עבודת תעמולה בשקידה ובמרץ בשביל איזה דעה מן הדעות, ובפרט מי שנאבק ולחם עם רודפיו בעד קיום וחיזוק דתו. תקופה זו עם היותה סבוכה בעיני הגוף וייסורי הנפש, הנה עשירה היא ברושמים חזקים והם ימי האור בחיי האדם.

ימי המשבר הקשים שאנו שרויים בתוכם, מעוררים במיוחד הרגשה ותחושה ספציפית, שאיש אינו יכול להתעלם ממנה. גם אחרי שהמשבר יחלוף בעזה"ש, החריץ שנפתח בליבנו לא ייסגר:

התלות וההצטרפות לאלוקים. אופי המשבר עמו אנו מתמודדים הוא כזה בו העיניים פונות רק למעלה. אין עוד איום כזה שמעורר תפילות ותחנונים לפני שמים. בסכנה של מלחמה, אפשר לצפות מהמנהיגים שיעשו שלום ברגע האחרון. באיום של רעב, אפשר לברוח למקומות כאלו שאין בהם רעב, אבל סוג האיום עמו אנחנו מתמודדים – כזה שאינו נראה ואינו נשמע, ולכן רק הכוח העליון שאינו נראה ואינו נשמע יכול להציל אותנו ממנו.

הראשון שציין זאת היה דוד המלך: בסוף ימיו הוא חטא בכך שספר את ישראל, והנביא מספר שדוד ביקש מהקב"ה שיעניש אותו במגיפה של דבר ולא בעונשים אחרים כמו מלחמה או רעב. משום שהמגפה תלויה רק בקב"ה, ואין בה מגע של אדם כלל, ולכן רחמיו של הקב"ה יושיעו אותו.

שמואל ב כד, יד: ויאמר דוד אל גד צר לי מאד נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו וביד אדם אל אפלה – רד"ק: זהו הדבר כמו 'הנה יד ה' הויה [במקנך]'. ... כי ברעב אף שהוא ביד ה', יפלו גם כן ביד אדם, שילכו למצרים או לשאר ארצות לשבור בר ולחם, אבל הדבר אין בו אלא יד השם לבד.

והיום אנו רוצים להבין את חשיבות התלות בקב"ה ואת גודל ההזדמנות שהמשבר הזה מעניק לנו. אנו נטען כי כל השאיפה היהודית היא להביא את האדם להרגשה כזו ואין כמותה כדי להעמיד את החיים על יסודות נכונים ואיתנים.

נבחן זאת באמצעות עיון ביסוד היסודות של החיים היהודיים: מצוות התפילה.

ב. התורה יוצרת מנגנון תמוה, לפיו עלינו לבקש ולהתחנן שלוש פעמים לקבל את צרכינו מהקב"ה. המשכת השפע מלמעלה אינה מגיעה מעצמה, כמו כל דבר שמגיע לנו לקבל אותו, אלא האדם חייב לקחת סידור ולבקש שלוש פעמים ביום את הצרכים האלמנטריים ביותר, כמו בריאות, פרנסה וחכמה.

וכמובן אין דבר תמוה יותר: לשם מה התחינה והבקשה? מה המטרה של התפילה? נחשוב על אבא שמצווה את הבן שלו כך: מדי בוקר עליך לפנות אלי בהודעת טקסט ולבקש חדר לגור בו, בגד ללבוש וארוחת בוקר וערב. או נתאר עירייה וממשלה שתאמר לתושביה: עליכם להגיש בקשה מסודרת מדי בוקר כדי לקבל כביש מסודר, איסוף זבל מתחת לבית וקצבת ביטוח לאומי.

זה לא עולה על הדעת, כי מה שמגיע מגיע ומה שלא מגיע – לא יועיל לבקש. אז מה המטרה של התפילה? (ראו בהערה¹ סיפור מדהים על כוח התפילה).

הנה שאלתו של ספר העקרים על בסיס מצוות התפילה, ולטענתו זה מה שמונע אנשים מלהתפלל ברצינות. מה שמוציא את החשק והחיות מתוך התפילה הוא חוסר הבנת תכלית התפילה: לשם מה לבקש באופן קבוע? אם הקב"ה רוצה לתת שייתן ואם לא רוצה לתת – מה יועיל לבקש מדי יום?

2. **ספר העקרים ד, יח:** מה שגרם לאנשים לפקפק בתועלת התפילה ... וזה שהם אומרים שלא יימלט הדבר מחלוקה: או שנגזר מה' טוב מסוים על אדם או שלא נגזר, אם נגזר - אין צורך בתפילה ואם לא נגזר - איך תועיל התפילה לשנות רצון ה'? לגזור עליו טוב לאחר שלא נגזר?!

השאלה גדולה יותר לאור הבנת יסוד מצוות התפילה מהתורה: הרמב"ן כותב כי מדאורייתא, אדם לא חייב להתפלל אלא בשעת צרה. הקב"ה לא דרש להתפלל בקביעות מדי בוקר, אלא רק כאשר מתרחשת צרה לעת מן העיתים. ואכן לדעה זו מצוות התפילה היא מובנת, משום שהאדם אמור להאמין שהישועה שלו תבוא מהשמים.

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצוה עשה ה': 'וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחוצרות ונזכרתם לפני ה' אלוֹקֵיכֶם' - והיא מצוה על כל צרה וצרה שתבוא על הצבור לצעוק לפניו בתפלה ובתרועה.

אולם הרמב"ם חולק וסובר שמדאורייתא מצווה להתפלל מדי יום ולבקש צרכיו הרגילים מאת ה'. לא רק צורך בשעת צרה, אלא פשוט פרנסה ובריאות שגרתיים מדי בוקר. בנוסף לכך, חז"ל הרחיבו את מצוות התפילה וקבעו נוסח קבוע וזמנים קבועים וכן לעשות זאת שלוש פעמים ביום.

¹ **כוח התפילה:** אישה יהודיית מבוגרת שהתה בבית אבות ומדי יום היו באים הילדים והנכדים לבקר אותה. בוקר אחד קיבלה המשפחה טלפון מאותו מוסד על מותה של האם-הסבתא באמצע הלילה. הם קיימו את הקבורה וישבו בביתם לשבת "שבעה". באחד מימי השבעה, מצלצל הטלפון של הבת-אם המשפחה. היא הרימה וכמעט נפלה מתעלפת. על הקו הייתה האימא שנפטרה והיא התלוננה שהילדים חדלו בימים האחרונים לבקר אותה. הבת רעדה כולה, אבל לא היה ספק: זה הקול של אימא שלה. התברר כי משרד בית האבות טעה והודיע לילדים הלא-נכונים על פטירת אימם. אישה אחרת נפטרה והם הודיעו בטעות למשפחה הזו. המשרד התקשר אל הילדים האמיתיים של הנפטרת לספר על מות אימם. הילדים הביעו את צערם ואמרו כי הם לא מתכוונים לקיים טקס קבורה, אלא יעבירו את גופת אימם לשריפה. פקיד בית החולים עצר שוב את השיחה ואמר כי הם לא הבינו את גודל הטרגדיה: אימא שלהם כבר קבורה חמישה ימים באדמה. נוצר שקט והילד הגיב כך: "כנראה שיש אלוֹקֵיִם בעולם". אימא שלו הייתה אישה דתית ותמיד ביקשה להיקבר בקבר ישראל. הם הסבירו לה כי העולם התקדם ואנשים נאורים אינם מאמינים בחיים אחרי המוות ולכן חבל על המקום שיתפוס הקבר ועדיף לשרוף את הגופה. האימא הנואשת הגיבה שאם אינה יכולה לסמוך על הילדים שלה, כל שנותר לה הוא להתפלל אל הקב"ה שיביא את גופה לקבר ישראל...

רמב"ם תפילה א: חיוב מצוה זו שיהא ... מגיד שבחו של הקב"ה ואחר כך שואל צרכיו ... אם היה רגיל מרבה בתחנה ובקשה ואם היה ערל שפתים מדבר כיכולתו. [ויתר פרטי התפילה הם מדרבנן].

וכאן מתחזקת יותר השאלה האמורה: מה ההיגיון לקבוע חובה לבקש צרכים אלמטנריים קבועים?

יתירה מכך: השאלה חריפה ומציקה הרבה יותר. זה לא רק שצריך להתחיל את היום בבקשה, אלא הבקשה היא **תנאי לקבלה**. **אין קבלת שפע בלי בקשה**. לפעמים אדם תוהה מדוע חסר לו משהו? והתשובה הפשוטה והמדהימה היא – שהוא לא ביקש ואין קבלה בלי בקשה.

בהערה² הובא סיפור חסידי נהדר הממחיש את הנקודה, אבל מדובר ביסוד שיש לו מקורות קדומים: השפע הראשון שירד לעולם מהשמים, לא ירד עד שבא האדם וביקש. למרות שהאדמה הייתה זקוקה לגשם - ואין צורך יותר אלמנטרי מזה - בכל זאת לא נפתחו השמים עד שנברא האדם וביקש "ריבוננו של עולם, תן טל ומטר לברכה על פני האדמה".

כך מספרת התורה בתחילת פרשת בראשית:

בראשית ב,ה: וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה - רש"י: ומה טעם לא המטיר? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מי מכיר בטובתן של גשמים. וכשבא אדם וידע שצורך הם לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים.

ראיה עוד יותר מדהימה וחזקת: כולנו זוכרים את מעמד אליהו הנביא בהר הכרמל. באותם ימים הייתה הארץ מוצפת בעבודה אלילים לבעל, לאחר שאיזבל, המלכה, אשת אחאב, באה מצידון והביאה משם את עבודת האלילים. פעם פגש אחאב את אליהו הנביא והתריס שבפרשת והיה אם שמוע נאמר "וסרתם ועבדתם אלוקים אחרים וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים" והנה אני הצפתי את הארץ בעבודה זרה והשמים ממטירים גשם. אליהו התרגז והכריז שיותר לא יירד גשם.

בצורה חמורה התרחשה במשך שלוש שנים, עד שלא נשאר פירור לחם לאכול. אליהו עצמו היה רעב עד שהלך לבקש לחם מהאישה הצרפית. באותם ימים התגלה אליו ה' וציווהו ללכת לאחאב ולהוכיח אותו וה' הוסיף "ואתנה מטר על פני האדמה". היינו שהחליט לרחם על הבריות ולסיים את הבצורת. אליהו הלך לאחאב והזמין אותו למעמד ההתערבות הגדולה על הר הכרמל, ואחרי שהוכיח את צדקת ה', נאמר: "ואליהו עלה על ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם ראשו בין ברכיו". היינו שהתפלל לגשם.

וכאן עולה שאלה פשוטה: למה להתפלל? הרי ה' **עצמו אמר שיוריד גשם?** אלא מכאן שאפילו לאחר **שה' גזר!** השפע לא יוצא מהבנק בלי בקשה של האדם.

הנצי"ב מוולוז'ין הרחב דבר במדבר כג: אפילו בזמן שהקב"ה רוצה להשפיע טובה בבירור ואין השעה צריכה לעורר רחמי שמים, מכל מקום כך רצונו יתברך שיתפללו מקודם. וראיה ברורה לזה מתפילת אליהו על הגשמים, שלאחר שהקב"ה הבטחתו לאליהו ואמר "לך הראה אל אחאב

² הצדיק רבי מרדכי מצ'רנוביל, מראשוני אדמור"י החסידות, נהג להסתובב בין העיירות ולערוך 'שולחן' עם חסידיו. במשך הזמן נוצר דפוס קבוע בו התארח בשבתות קבועות אצל חסידים קבועים בעיירות קבועות. מעשה בחסיד שאצלו נהג הרבי להתארח בשבת מסוימת והוא החל להתכונן לקראת הגעת הרבי. באמצע השבוע שקודם לכן הופיע הגבאי בביתו והודיע כי הרבי דורש סכום עצום של 10,000 זהובים בשכר ההתארחות אצלו. החסיד נדהם, סכום כזה לא היה קיים בעולם המושגים שלו. ביום שישי הופיעה השיירה המלכותית והוא לא האמין שזה קורה לו. הרבי נמצא במרחק קצר והוא מנוע מלחלות את פניו. ולמרות שהיה איש צנוע, הרים את העיניים וזעק לראשונה בחייו: אנה ה', עשה שאזכה בפרס הגדול בפיס. במשך השבת חמל עליו הרבי והרשה לו לראות את פניו, אבל הוא היה שבור מכל הריחוק הזה. למחרת יצא החסיד מהעיר לרגל מסחרו ובלילה עברה פלוגת חיילים בעיר והתפזרה בין בתי התושבים לשנת לילה. בית החסיד היה הגדול בעיירה והמפקד ואנשי השלישות לנו בביתו. בבוקר הם עזבו את העיר ולאחר שהתרחקו, המשרתת גילתה כי הם שכחו את הכספת של היחידה. כשבעל הבית שב העירה וסיפרה מה שקרה, הוא לקח את הכסף, נסע לטשרנוביל והניח את הקופה על השולחן. "הנה הכסף שהרבי תבע לקבל". הרבי החזיר את הכסף ואמר: האוצר הזה שלך, אין לי צורך בו. הסיפור הוא פשוט: ראיתי משמים כי הנך אמור לזכות בהצלחה כלכלית אבל הייתה בעיה אחת: אתה אף פעם לא מבקש ברכה כלכלית ומי שלא מבקש לא מקבל. נאלצתי להסיר את פני ממך כדי לגרום לך להתפלל ולקבל.

ואתנה מטר על פני האדמה", והלך והוריד אש מן השמים וקידש שם שמים ברבים, ואחרי כל זה הוצרך לעלות אל ההר להתפלל על הגשמים שכך היא המידה שכדי להוריד את זה צריכים תפילה.

ואין צורך לומר שהתמיהה גדולה ועצומה יותר לאור דברי הגמרא הידועים לגבי האימהות, שהקבה **עצר אותן מלדת**, משום שהן לא ביקשו מעומק הלב והקב"ה "מתאווה לתפילתם של צדיקים".

ג. אחד ההסברים שמביאה הגמרא לקביעות התפילה מדי יום, ושלוש פעמים בכל יום, הוא כתחליף להקרבת הקורבנות בימי הגלות.

בימים אלו התחלנו את החומש השלישי, ספר ויקרא, והנושא המרכזי בו הוא דיני הקורבנות ובית המקדש. הפרשיות הראשונות בספר מתארות את קורבנות היחיד שמביא כנדבה וכתיקון על חטא, ובפרשיות הבאות (אחרי מות, אמור) מדובר על קורבנות תמידים ומוספים שבאים בשם הציבור. כאן באים חז"ל ומלמדים כי התפילה נועדה להיות תחליף לעבודת הקורבנות וליצור את אותה הקרבה לקב"ה.

3. ברכות כו,ב: רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום ... תניא כוותיה דר' יהושע בן לוי: מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות? שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ... ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב? שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ... ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע? שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה.

לא נוכל הרבה להאריך במסגרת הזו, אבל אין ספק שמהות העניין צריכה ביאור: מה הקשר בין הקורבנות לתפילה? הרי לכאורה הקורבנות והתפילה הם שני הפכים ממש?

הקורבנות נועדו לבטא את הכניעה וההשתעבדות של האדם כלפי הקב"ה. הזכרנו בשנים הקודמות את דברי הרמב"ן כי הקרבת הקורבן היא סמל למה שהאדם אמור לעשות עם עצמו! הבהמה היא משל חי לאדם, ובכל מעשה שעושים עם הבהמה אומר האדם לקב"ה – ובעיקר לעצמו: את זה היו אמורים לעשות בי. שחיטת הבהמה מסמלת את ההכרה בכך שעליו להפסיק את ההנאה והחיות בענייני העולם. סמיכת הידיים על הקרבן היא כנגד מעשה החטא, הוידוי הוא כנגד דיבור החטא וכו'.

וכאן מתעצמת השאלה מה הקשר לתפילה? הרי התפילה היא לכאורה הפוכה מהקורבן ממש ומייצגת את העיסוק של האדם בעצמו והרצון להרבות לעצמו שפע ופרנסה?

ד. הסיפור הבא הוא אחד המדהימים אודות הרבי מליובאוויטש, והיופי בו שגיבור הסיפור חי והתקיים בינינו עד לא מזמן (ספר 'אבא' עמוד 49 ואילך): הרב אברהם רוטנברג הוא מחשובי חסידי גור בבני ברק. בשנים תשי"ז-יח הוא גר מול בנין 770 בניו יורק ונעשה מקורב אל הרבי. פעם שמע את ר' יענקל ליפסקר (שניהל חנות מכולת) ניגש אל הרבי בהתוועדות עם כוסית לחיים ומבקש ברכה עבור חברו הזקוק לפרנסה. הרבי הגיב בתוקף: "מה שהוא צריך יש לו, אלא שהוא רגיל ללוות ולא להחזיר. שיקבל על עצמו להחזיר את ההלוואות ולא ללוות יותר והוא יקבל ישירות מהקב"ה".

הטון התקיף הפתיע את רוטנברג והוא החליט נחרצות כי הוא לא ייטול יותר הלוואות. יהיה מה שיהיה, הוא יעשה הכול לקבל ישירות מהקב"ה. במשך שנים הוא סחב, אבל הגיעו החתונות של הילדים. את החתונה הראשונה הוא איכשהו עבר, אבל בהמשך הוא התרוקן לחלוטין. הגיע מצב כזה שאחד מבניו נעשה חתן ולא הייתה לו אגורה עבור ההוצאות. בבוקר החתונה היה עליו לשלם את האוטובוס שייקח את המוזמנים לאולם ולא הייתה לו פרוטה.

המנהג אצל חסידי גור הוא, שבבוקר החתונה, החתן ואביו הולכים להתפלל עם כובע "ספודיק". הוא יצא עם בנו לתפילה בבית הכנסת של בעלז ברחוב בן זכאי בבני ברק וליבו מר עליו. לפתע ניגש אליו חסיד חב"ד חשוב בשם הרה"ח משה ירוסלבסקי ע"ה - שכלל לא הכיר אותו קודם לכן - ושאל "האם הוא עושה היום חתונה?".

הוא נדהם. הרב ירוסלבסקי סיפר כי קודם הוא הגיע מניו יורק ולפני יציאתו היה ביחידות אצל הרבי. בסיומה הוציא הרבי חבילה גדולה של דולרים ואמר: "אתה הרי נוסע לארץ ישראל, ולפעמים פוגשים יהודי שעושה חתונה וזקוק למזומנים. תן לו את זה". - "אתה, אמר הרב ירוסלבסקי, האדם הראשון שאני פוגש שעושה חתונה ואולי הרבי התכוון אליך..."

המטרה של התפילה היא לייצר תלות והצטרפות לקב"ה. לעורר את ההבנה והתחושה שהקב"ה הוא הבוס שמשלם משכורת בסוף החודש ומעניק בריאות, חכמה ורוגע. התפילה נועדה להפוך את תפישת המציאות השגרתית. בעוד שמציאות החיים המודרנית מתאמצת לייצר הרגשה של שליטה בחיים. המדע מתאמץ להפיק פתרונות לכל בעיות חיינו כדי לייצר אדם שאינו תלוי בשום גורם חוץ ממנו ואינו סובל מהפתעות שיאמללו אותו. במקרה של בעיה רפואית – הולכים לרופא. בעיית פרנסה – הולכים לעבוד. אנשים רעים רוצים לפגוע בך – הולכים למשטרה ואם המדינה השתגעה ועלולה לפגוע באזרחיה – יש את מוסד האו"ם שמונע מלחמה וסכנה גלובלית.

וכאן באה התפילה והופכת את המבט ויוצרת את התחושה ההפוכה: תלות והצטרפות לקב"ה. התפילה מחדדת בנו את ההכרה ש"הנה כעיני עבדים על יד אדוניהם וכעיני שפחה על יד גברתה, כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו".

זה הרגע בו יהודי עובד ה' נולד! לא מדובר בעוד רגע חשוב בחיים, אלא ברגע הלידה של היהודי, כי רק דבר אחד יכול לגרום לנו לפתוח את העיניים למעלה: ההבנה שהקב"ה משלם לנו את המשכורת. זה קצת עצוב להודות, אבל אנחנו מאוד אנוכיים ומאוד עסוקים ואיננו מתפנים לשום דבר שלא מועיל לנו בצורה מיידית. המציאות היא שהאדם מוכן להרכין את הראש רק בפני ישות אחת: למי שחיינו תלויים בו. ולכן התפילה היא בסיס הקשר בין היהודי לקב"ה: היא גורמת לו להרים את העיניים למעלה ולהבין שהקב"ה הוא הבוס האמתי של החיים.

זה בדיוק מה שקרה בימים הללו אצל כל כך הרבה יהודים. פתאום נפתח חלון בליבנו להרגשה רוחנית. פתאום יהודים מבקשים תפילין ושומרים שבת. שכן האשליה של השליטה התפוגגה והנשמה היהודית מחפשת את הקב"ה. במיוחד שסוג המשבר הוא כזה בו אין שום פתרון חוץ מתפילות.

כעת מובנת מאליה השאלה המרכזית: מדוע אין קבלת שפע בלי תפילה, משום שאין התמסרות לעבודת ה' בלי תפילה. כלומר, זה לא שהקב"ה צריך את הבקשות צרכים שלנו, אלא הוא צריך את הקשר שנוצר באמצעות בקשות הצרכים. זה כמו אבא שמחכה שבנו יתקשר הביתה וכאשר הבן אינו מתקשר, הוא עוצר לו את השפע לזמן קצר. כמובן, המטרה אינה עצירת השפע אלא הרגשת הקשר של הבן, והשפע הוא רק האמצעי לעורר זאת.³

הרבי מליובאוויטש מוצא את התפיסה הזו בעצם המילה "תפילה". המונח "תפילה" הוא ייחודי לשפה היהודית. באנגלית אומרים "prayer", בקשה, כמו (להבדיל) 'שבת בקשות' המקובלת אצל הציבור הספרדי, ומה משמעות המילה "תפילה"? אלא התפילה היא הרבה יותר מבקשת צרכים: התפילה היא רגע של יצירת קשר והתמסרות – והאמצעי לכך הוא דרך בקשת הצרכים. כך אומרת המשנה: "התופל כלי חרס" והכוונה היא לאמן שמחבר שכבת טיט על החרס וכך התפילה פירושה חיבור וזה הזמן בו פורץ האדם את מסגרת הנפרדות ומתמסר אל המציאות העליונה.

4. ליקוטי שיחות ב/112: אין אומרים 'בקשה' אלא 'תפילה' ויש בין המושגים הבדל מהותי: 'תפילה' היא כמו שאמרה רחל "נפתולי אלקים נפתלתי" [וברש"י: מלשון חוטים ופתילים שנמשכו ביני ובין אחותי, וכך התפילה היא 'תפילה' שנמשכת מהאדם עד ה', וכן נאמר במשנה כלים פ"ג: 'הטופל כלי חרס' שהוא מחבר שכבת עפר אל הכלי]. שכן לכל יהודי יש נשמה הקשורה עם הקב"ה, אך הנשמה

³ עד"ז מברך ספר העקרים את השאלה בה פתחנו את השיעור: למה התפילה היא תנאי לקבלת שפע? משום שהתפילה הופכת את האדם לראוי. האדם הוא אינו אותו אדם לפני התפילה ולאחריה, ולכן התפילה עצמה הופכת אותו למוכן לקבלת השפע. בלשון ספר העיקרים שם: "ההשפעות העליונות ישפיעו על האדם בהיותו במדרגה ידועה ובהכנה ידועה לקבלן, ואם לא יכין עצמו לקבל השפע, הנה מונע טוב מעצמו... ועל זה הדרך תועיל התפילה לקבל שפע הטוב או לבטל הרע שנגזר עליו, בגלל שהשתנה ממדרגת הרוע שהיה בה".

מוכרחת להתקשר עם ענינים גופניים כמו אכילה, שתיה וכיוצא בזה ובאותו זמן נחלשת התקשרותה עם הקב"ה. ולכן נקבעו זמנים מיוחדים לתפילה כדי לחדש ולחזק את הקשר עם הקב"ה.

בכך מבאר ספר הכוזרי (ג,ה) את העובדה שמתפללים שלוש תפילות ביום, שכן זה כמו שלוש ארוחות ביום: כשם שהגוף נחלש כל כמה שעות וזקוק להזרמת פחמימות, כך הנשמה נחלשת כל כמה שעות מההתעסקות עם הבלי החומר וזקוקה לחיבור למטען רוחני⁴. בלשונו: "והסדר הזה מהנפש - כסדר המזון מהגוף: מתפלל לנפשו וניזון לגופו, ומתמדת עליו ברכת התפלה עד עת תפלה אחרת - כמו התמדת כוח היום עד שיסעד בלילה"⁵.

כעת מובן מאליו הקשר בין הקורבנות ובין התפילה: תפילה ראויה מתוך הבנת פירוש המלות גורמת זעזוע של תלות והתקרבות לקב"ה, כמו שהייתה גורמת בזמן בית המקדש שחיטת הקורבן הפיזית.

הרבי מלובאוויטש שערי תפילה קנז-קנח: אחרי שהאדם הביא קרבן חשוב כמו שור שמן ... מלבד הבאת הקרבן בפועל, צריכה להיות גם ההתבוננות שחטא לאלוקיו בגופו ובנפשו וראוי לו כו' [למות בעצמו] לולי חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפרה הקרבן הזה... וכל שכן בזמן הגלות שביהמ"ק אינו קיים ואינו יכול להביא שור שמן כפשוטו ... לא שייך כאן אלא ענין הקרבן ברוחניות, להקריב מלשון קירוב את נפשו לה' על ידי עבודת התפלה, כאמור שתפלות כנגד תמידין תקנום.

ה. אפשר לסכם את השיעור עם וארט אחד: אחרי שאוכלים דבר קל, מברכים "בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת". כאן עולה השאלה מה השבח וההודאה על כך שהקב"ה ברא נפשות "וחסרונן"? ברא אותנו חסרים וזקוקים לחסדים מלמעלה?

התשובה היא שזאת ההודאה הגדולה ביותר, כי רק העובדה שחסר לנו גורמת לנו לצאת מאזור הנוחות ולהרים את העיניים למעלה.

וארט דומה אומר כי זה העונש שהעניק הקב"ה לנחש. הקב"ה קילל אותו שמזונו יהיה מהעפר, אבל לכאורה מה העונש בכך? הרי זה שכר גדול שאינו צריך לעמול על מזונו? התשובה היא שזה העונש הגדול ביותר – מי שלא חסר לו כלום ואינו צריך לבקש שום דבר.

ברמה המעשית, עלינו לסיים את השיעור עם החלטה טובה פרקטית – שהיא עצמה תועיל לעורר רחמי שמים ולסיים כבר את המשבר הזה. עלינו לקבל החלטה שתבטא את העובדה שהפנמנו את המשמעות של המשבר ואיננו זקוקים לו עוד.

הנה עצה אחת שיכולה לשדרג את התפילה שלנו: הגמרא אומרת "העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים", ואחד ההסברים במילה "קבע" הוא שאינו מחדש בה דבר, וברש"י: "שהיא אותה תפילה של אתמול". בהתאם לכך מפרשים חסידים כי יהודי צריך לחדש בכל יום קטע אחד בתפילתו. גם

⁴ החסיד רבי יוסף מגיד, דודו של הצמח צדק היה נוסע לגייס כספים עבור כולל חב"ד. מעת לעת היה יושב בעגלה וצועק: "איי, אני מתהפך". פעם שאל העגלון מהו רוצה? הרי הוא נוסע בזהירות? החסיד השיב כי האנחות אינן בגלל העגלון, אלא עליו עצמו. בשעת התפלה עשה הסכם בנפשו להיות טוב וישר, אך לאחר התפלה הוא חש כי הוא מתהפך וחוזר לרגילות שלו ולכן צועק: "איי, אני מתהפך..."

⁵ בכך מבוארת הסיבה שהתפילה ארוכה כיום ואילו לפני עזרא הסופר הייתה קצרה כרצון איש ואיש. אדמו"ר הזקן (לקו"ת במדבר לב,ד) עונה רעיון נפלא: בעבר עמדו אנשים במדרגה רוחנית גבוהה, כפי שראינו שאפילו התאוות שלהם בימי אחאב היו לעבודה זרה! כלומר, הם השתוקקו לחוויות רוחניות נעלות ורק שלא ניתבו אותן בצורה הנכונה. ולכן באותם ימים הספיקו לאנשים לצעוק "טאטע, אני אוהב אותך" כדי להרגיש שהקב"ה הוא מקור השפע שלהם. ואילו אחרי חורבן הבית פסקה הנבואה ונעלמה רוח התלות וההצטרקות לקב"ה, ולכן נדרש לטפס בסולם כדי להגיע מהארץ עד השמים.

יסודו של הרעיון בספר הזוהר האומר כי התפילה היא ה"סולם" שראה יעקב בחלומו בתחילת פרשת השבוע שלנו. משום שהתפילה היא תהליך טיפוס ארוך בו האדם מתרחק בהדרגה מהמיטה עד שעומד לפני ה' בתפילת שמונה עשרה. תורת החסידות מרחיבה (ואין כאן מקום להאריך) כי התפילה בנויה מסולם של ארבע דרגות המרים את האדם מהעצמי אל האלוקי: בברכות השחר מודה לה' על מה שקיבל בעצמו, לחם לאכול ובגד ללבוש. בפסוקי דזמרה הוא מרחיב את המבט על כל הטבע שה' יצר. בברכת יוצר הוא מטפס אל היצורים העליונים ומשבח על בריאת השמש והירח, האופנים והשרפים. וכעת הוא מוכן לעמוד לפני השכינה ממש בתפילת שמונה עשרה.

אם איננו מסוגלים להחזיק את הראש מרוכז לאורך כל התפילה, אבל כן להתמקד כל יום **בקטע אחד** בתפילה ולהבין את פירוש המילים שלו, ובמשך הזמן להקיף את כל מזמורי התפילה.

אגרות קודש יח/קכו: במענה למכתבו בו כותב אודות התפילה שלו ומצב רוחו הקשור בזה ואיך שזה פועל צמצום הפרנסה שלו וכו'. שמענו סיפור מכ"ק מורי וחמי דמנהג חסידים הראשונים שהיו **מחלקים התפילה לכמה חלקים**. זאת אומרת שההתבוננות בעניינים ובכוונת פירוש המלות היו מחלקים לכמה ימים, באופן שבמשך כשבוע או שבועיים היו גומרים פירוש המלות פעם אחת ואחר כך חוזר חלילה.

יעזור הקב"ה כי תישמע כבר הזעקה והתפילה "אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך" ובערב ראש חודש ניסן בו נגאלו ועתידים להיגאל – נזכה לגאולה בימים אלו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

